

FiBO

SUOMALAINEN
BAROKKIORKESTERI

ANDREA DI MAIO F
AD ✦

Suomalainen barokkiorkesteri (FiBO)
Ritarihuoneen residenssisarja
Kevät 2021

Su 7.2.2021 Händeküssen/Käsisuudelmia

Toimitus: Aino Jalkanen

Taitto: Paula Susitaival

Kuva: Juuso Westerlund

KIITOS

Anna ja Signe von Bonsdorffin sukurahasto, Helsingin kaupunki,
opetus- ja kulttuuriministeriö

Su 7.2.2021

HÄNDEKÜSSEN/ KÄSISUUDELMIA

Uutta musiikkia periodisoittimille

Tommi Hyytinen, luonnontorvi

Petteri Pitko ja Marianna Henriksson, cembalo

Suomalainen barokkiorkesteri

Tomas Djupsjöbacka, kapellimestari

Lisa Streich (s. 1985)

Händeküssen barokkiorkesterille (2019)

Sarah Nemtsov (s. 1980)

running. out of tune. kahdelle cembalolle ja elektroniikalle (2013)

Olli Virtaperko (s. 1973)

Moiré, konsertto luonnontorvelle ja barokkiorkesterille (2020, kantaesitys)

I

II

III

Ruotsalainen Lisa Streich on yksi Musica nova Helsinki -festivaalin tämänkertaisista teemasäveltäjistä. Hänen tuotantoaan leimaavat yllättävät kokoonpanot ja konseptit, joiden kautta tarkastellaan usein kehollisuutta hienovaraisella tavalla. Hän on lähestynyt teoksissaan oivaltavasti myös musiikin historiaa.

Barokkiorkesterille sävelletyn *Händeküssen*-teoksen (Käsisuudelmia) kantaesitti Hofkapelle München Kölnissä vuosi sitten. Sen lähtökohtana oli Beethovenin tuhaudus käsisuudelmien turhuudesta – käsisuudelmät olivat 1700–1800-luvuilla keskeinen osa seurustelukulttuuria ja etikettiä samoin kuin tanssiminen. *Händeküssen*-teoksessa barokkiorkesteri luo äänimaailman, jossa eläydytään tanssimiseen kuoron henkilön – ehkäpä Beethovenin – näkökulmasta. Musiikki muuttuu tuntoaistimuksiksi. Beethovenin ajan tanssilattialla ei kuitenkaan olla, vaan pään sisällä virtailee eri aikakausien musiikkia, joka etenee pitkin lattiaa ja resonoi kehossa.

Streich on jakanut barokkiorkesterin kahtia siten, että puoliskot edustavat vasemman ja oikean jalan tanssiaskelia. ”Kuulija istuu ikään kuin kuoron henkilön kuulokäytävässä”, säveltäjä kirjoittaa. Jalat liikkuvat ja laahaavat lattialla, tanssiskelet piirtävät mosaiikkiaan salin lattialle.

Streich on kirjoittanut barokkisoittimille myös aiemmin, muun muassa teoksen *Fikonträdet* barokkiyhtyeelle ja kontratenorille vuonna 2017. Historiallisten soittimien mahdollisuudet inspiroivat säveltäjää. ”Niissä on yksilöllisyyttä ja välittömyyttä, ja ne tuntuvat [moderneja soittimia] enemmän ihmisiltä, joilla on erilaisia luonteita ja piirteitä”, säveltäjä pohtii. Teoksissaan hän on halunnut käyttää barokkisoittimia ilman laajennettuja soittotapoja, mahdollisimman puhtaasti. ”Barokkisoittimista syntyy aina luonnostaan eräänlainen kiiltävä, kulanhohkoinen, yläsävelikäs sointi, jota pidän hyvin kiehtovana.”

Saksalaissäveltäjä Sarah Nemtsov kertoo lapsesta saakka rakastaneensa cembaloa, johon tutustui soittaessaan nokkahuilua barokkiyhtyeessä. Cembalon virittäminen kuulosti hänestä tuolloin äärimmäisen rauhoittavalta.

Cembalo on läsnä useissa Nemtsovin teoksissa ensemblen jäsenenä ja solistisena soittimena. *running. out of tune.* vuodelta 2013 on sävelletty kahdelle cembalolle ja elektroniikalle. Virittämisen tapahtuma ja viritysten sointimaailmat ovat teoksessa vahvasti läsnä: cembaloiden kohdatessa toisiinsa törmäävät tasavireinen eli nykyään yleisesti käytettävä viritysjärjestelmä sekä renessanssi- ja barokkimusiikissa käytetty keskisävelviritys. Otsikon ”out of tune” merkitsee sekä virettä että sävelmää: teoksen kuluessa cembalot ajautuvat pois sekä virityksistään että luomistaan melodioista ja sinkoutuvat toiseen ulottuvuuteen.

Vireiden välisestä hankauksesta, kitkasta, syntyy vääjäämätön pyörre, kuin avaruudellisella kiertoradalla etenevä tanssi. Cembalon ja sitran ääniä sekä hälyä sisältävä ääninauha kietoutuu äänimaailmaan, tuo mukaan yhä villimpiä ja vieraampia hälyääniä, jotka saavat cembaloiden rytmikkään liikkeen hajoamaan. Lopulta maisema rikkoutuu ja toisenlainen todellisuus avautuu. Cembalistit lähtevät pois koskettimistojen ääreltä ja alkavat soittaa suoraan cembalon kieliiä. Rujouden ja pelottavuudenkin keskeltä tämä maailma seestyy vähitellen unenomaisen kauniiksi.

Lokakuussa 2017 Radion sinfoniaorkesteri (RSO) kantaesitti Olli Virtaperkon teoksen *Usvapatsas*, jossa käyrätorviseksiolla oli keskeinen rooli. RSO:n käyrätorvensoittaja ja myös luonnontorveen erikoistunut Tommi Hyytinen kiinnostui siitä, miten Virtaperko oli teoksessa käyttänyt käyrätorvia, ja ehdotti, että tämä säveltäisi konserton luonnontorvelle eli modernin käyrätorven venttiilittömälle esivanhemmalle. Näin syntyi *Moiré*, konsertto luonnontorvelle ja barokkiorkesterille.

Luonnontorvessa kaikki sävelet täytyy muodostaa pelkän puhallustekniikan ja kelloon sijoitetun käden asentojen turvin, kun venttiileitä ei ole apuna. Näin syntyvät asteikot ovat viritykseltään niin sanottuja luonnonasteikoita, eivät tasa-vireisiä, kuten moderneissa soittimissa ja pitkälti myös barokkisoittimissa.

Usvapatsaassa käyrätorven soittajat käsittelivät instrumenttejaan ikään kuin ne olisivat luonnontorvia. Nyt Olli Virtaperko alkoi itse syventyä luonnontorveen. Lähes puolen vuoden ajan hän tutkiskeli tulevan solistin kanssa intensiivisesti soittimen mahdollisuuksia. Virtaperkoa kiinnosti, miten luonnontorven erityinen viritys yhdistyisi orkesterin harmoniamaailmaan. Tämäntyyppinen oli ollut myös *Usvapatsas*-teoksen perusidea mutta moderneilla käyrätorvilla toteutetuna.

Kolmiosaisella rakenteellaan ja solistin kadensseilla *Moiré* kiinnittyy konserton eli barokin aikana syntyneen musiikinlajin perinteeseen. Solistinen luonnontorvi on kiistatta keskiössä, mutta teoksessa on myös toinen luonnontorvi, joka huolimatta paikastaan orkesterin sisällä toimii hyvin isossa osassa. Jos solistinen luonnontorvi olisi tarinan päähenkilö, orkesterin luonnontorvi olisi hänen läheinen toverinsa.

Jo varhaisessa vaiheessa konserton perusideaksi nousi ajatus kahdesta keskenään eri vireessä olevasta luonnontorvesta. Teoksen harmoniamaailma syntyy toisaalta luonnontorvien keskinäisestä virityksellisestä suhteesta, toisaalta niiden suhteesta orkesteriin. Teoksen nimi *Moiré* viittaa interferenssikuvio *moiré patterniin*, jota voi soveltaa myös musiikkiin: tällöin interferenssikuviot ovat

kahden toisiaan hyvin lähellä olevan taajuuden ääniaaltojen välistä huojuntaa.

Olli Virtaperko kertoo, että *Moiréssa* hän on halunnut luodata harmonista maailmaa, joka syntyy kahden viritysjärjestelmän, luonnonsävelisyyden (luonnontorvet) ja tasavireisyyden (orkesteri), rinnastuessa.

”Psykoakustisessa mielessä näin muodostetut mikrointervalliset dissonanssit toimivat samoin kuin perinteisen tonaalisen musiikin dissonanssit: ne tuottavat jännitteisen fyysisen ja psyykkisen kokemuksen, joka on mahdollista purkaa tasasointiseen ja jännitteettömään konsonanssiin”, hän kuvailee.

Tähän tematiikkaan syvennyttään etenkin teoksen hitaassa ja keskittyneessä viimeisessä osassa. Ensimmäinen osa on vaihteleva ja runsaalla kädellä orkestroitu, keskimmäistä osaa leimaavat luonnontorviparin nopeat juoksutukset.

Periodisoittimille sävelletty musiikki muodostaa tärkeän juonteen Olli Virtaperkon tuotannossa. ”Pidän periodisoittimien soittimellisten perusratkaisujen taustalla olevaa sointi-ideaalia lähtökohtaisesti kiinnostavampana kuin romanttisten orkesterisoittimien kaikilta särmitään pyöristettyä ja virheettömään kliinisyyteen pyrkivää romanttista soinnillista lähtökohtaa”, hän sanoo.

Moiré-konserton tekstuureissa barokkisoittimet ovat kotonaan: niiden ominaisluonne nousee esiin niin jousiston kuvioissa, puhaltimien ilmaisuvoimaisissa repliikeissä kuin improvisatorisuuteen kannustavassa cembalostemmassakin.

Auli Särkiö-Pitkänen

Tommi Hyytinen on ikäpolvensa monipuolisimpia käyrätorvisteja. Hän on erikoistunut sekä periodisoittimiin että uuden musiikin esittämiseen. Hyytinen työskentelee käyrätorvensoittajana Radion sinfoniaorkesterissa ja käyrätorven- ja luonnontorvensoiton opettajana Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa. Lisäksi hän on Suomalaisen barokkiorkesterin jäsen. Hän valmistui musiikin tohtoriksi Sibelius-Akatemiasta aiheenaan romantiikan ajan käyrätorvensoitto. Hyytisen levytys Matthew Whittallin *Northlands*-teoksesta käyrätorvelle ja jousille valittiin Ylen Vuoden levyksi 2017. Muusikon työnsä lisäksi Hyytinen on kouluttanut Pilates-ohjaajaksi ja kehittänyt oman Playing from the Core -metodin.

Cembalisti **Petteri Pitko** konsertoi aktiivisesti solistina ja kamarimuusikkona sekä soittaa Suomalaisessa barokkiorkesterissa (FiBO). Hänen monipuolinen ohjelmistonsa ulottuu varhaisbarokista aina uusimman musiikin kantaesityksiin. Hän on Suomalaisen barokkiorkesterin taiteellinen johtaja ja työskentelee vanhan musiikin lehtorina Novia-ammattikorkeakoulussa Pietarsaareissa. Pit-

ko opiskeli cembalonsoittoa Sibelius-Akatemiassa, Berliinin Universität der Künsteissä ja Pariisissa tärkeimpinä opettajinaan Mitzi Meyerson ja Huguette Dreyfus.

Cembalisti **Marianna Henriksson** esiintyy useiden yhtyeiden jäsenenä ja solistina sekä Suomessa että ulkomailla. Hän työskentelee mielellään useiden musiikinlajien ja taiteidenvälisyyden parissa. Henrikssonin monipuoliseen muusikon työhön ovat tähän mennessä kuuluneet myös esimerkiksi uuden cembalomusiikin kantaesitykset ja -levytykset, kansanmusiikkisovitukset, breakdance-shown maailmankiertueelle osallistuminen ja soittaminen oopperaproduktioissa Monteverdistä Stravinskin kautta Saariahoon. Henrikssonin debyyttisoolo levy *Frammenti del discorso amoroso* ilmestyi vuonna 2018 ja valittiin Ylen Vuoden levy -ehdokkaaksi 2018.

SUOMALAINEN BAROKKIORKESTERI (FiBO)

Tilausteoksia periodisoittimille, tulkintoja perinteisestä ohjelmistosta, rohkeita ja innovatiivisia työskentelytapoja, ainutlaatuisia konsepteja, jotka houkuttelevat erilaisia yleisöjä - FiBO tarjoaa kaiken tämän ja on samalla vaikutusvaltainen toimija pohjoismaisella kulttuurikentällä.

Vuonna 1989 perustettu Suomalainen barokkiorkesteri (FiBO) on vakiinnuttanut asemansa osaksi suomalaista orkesterikenttää. FiBO on vuosien varrella työskennellyt alan merkittävimpien solistien ja liidereiden kanssa monipuolisen ohjelmiston parissa. Ytimessä on barokkimusiikki, mutta orkesteri tarttuu usein myös muiden aikakausien teoksiin varhaisbarokista aina varhaisromantiikkaan asti. FiBO soittaa myös barokkiorkesterille sävellettyä uutta musiikkia ja on kantaesittänyt useita tilaamiaan teoksia. Ydinkokoonpanon muusikot esiintyvät usein myös kamarimuusikkoina. Laajimmillaan orkesteria kuullaan sinfoniaohjelmiston parissa tai oopperaesityksissä.

Suomalaisella barokkiorkesterilla on oma konserttisarja Helsingin Ritarihuoneen juhluvassa ympäristössä, mutta se kiertää lisäksi laajasti ympäri Suomea. FiBO on esiintynyt useaan otteeseen kaikilla Suomen merkittävimmillä festivaaleilla, kuten Helsingin juhlatuokioilla, Kuhmon kamarimusiikissa ja Turun musiikkijuhlilla. Kansainvälisistä konserttiareenoista tutuimmiksi ovat tulleet saksalaiset, itävaltalaiset ja pohjoisen alueen salit.

Suomalainen barokkiorkesteri on ollut koko historiansa ajan monella tavalla edelläkävijä. Kuudennen kerroksen orkesteri -nimellä perustetulla orkesterilla oli aluksi tärkeä rooli barokkiliikkeen tuomisessa Suomeen. Orkesterin

taidokkaat esitykset, luova ohjelmistosuunnittelu ja kekseliäät konseptit ovat herättäneet konserttijärjestäjien huomiota Suomessa ja ulkomailla. Lisään-
tynyt taloudellinen tuki kotimaassa, suosion kasvu ja huomionosoitukset, kuten
Vuoden musiikkiteko- ja Vuoden levy -palkinnot, rohkaisevat FiBOa kulkemaan
entistäkin innokkaammin omaa polkuaan.

Loppuvuodesta 2017 ilmestynyt FiBO Records -sarjan ensilevy *Moramor-
amor* on saanut erinomaisen vastaanoton. Se sisältää Johann Sebastian Bachin
kolmannen ja viidennen *Brandenburgilaisen konserton*, Vivaldin konserttoja
orkesterin omin solistein ja Jukka Tiensuun *Moran*, ensimmäisen suomalaisen
suurelle barokkiorkesterille sävelletyn teoksen. FiBO Records -sarjan toinen
levy *Helsinki Window* ilmestyi vuoden 2019 alussa ja sisältää barokkisoittimille
sävellettyä nykymusiikkia. Levyjä voi ostaa FiBOn omasta verkkokaupasta.

*”Ei olisi voinut toivoa hienompaa ja joustavampaa solisteja tukevaa musisointia
kuin mitä Suomalainen barokkiorkesteri tarjosi ensivierailullaan Nürnbergin
kansainvälisellä urkuvuokolla.”*

Süddeutsche Zeitung / Stephan Schwarz-Peters 10.6.2018 Händelin // *trionfo
del tempo e del disinganno* -oratorion esityksestä

FiBOn muusikot Händeküssen/Käsisuudelmia-konsertissa:

1. viulu: Eriikka Maalismaa (km), Dora Asterstad, Juha-Pekka Koivisto,
Irma Niskanen, Hanna Pesonen
  2. viulu: Hannu Vasara, Tiina Aho-Erola, Anthony Marini,
Kaisa Ruotsalainen
- Alttoiviulu: Tuula Riisalo, Laura Kajander, Markus Sarantola
Sello: Lea Pekkala, Louna Hosia
Kontrabasso: Anna Rinta-Rahko
Cembalo: Petteri Pitko (myös Roland C-30), Marianna Henriksson
Huilu: Pauliina Fred, Ilkka Eronen
Oboe: Piia Maunula, Katariina Malmberg
Fagotti: Jani Sunnarborg, Agnieszka Siemianowska
Luonnontorvi: Tommi Hyytinen, Miska Miettunen
Lyömäsoittimet: Tuija-Maija Nurminen

Kapellimestari **Tomas Djupsjöbacka** tunnetaan monipuolisena muusikkona,
joka esiintyy aktiivisesti myös sellistinä. Djupsjöbackan tausta on kamarimu-
siikissa. Hän on jousikvartetti Meta4:n perustajajäsen ja esiintyy säännöllisesti
myös maineikkaan Euroopan kamariorkesterin riveissä.

Kapellimestarina Djupsjöbacka debytoi Keski-Pohjanmaan Kamariorkesterin kanssa vuonna 2013 ja on sen jälkeen johtanut lähes kaikkia suomalaisorkestereita, kuten Radion sinfoniaorkesteria, Helsingin kaupunginorkesteria, Oulu Sinfoniaa, Turun filharmonista orkesteria ja Sinfonia Lahtea. Muusikoiden aloitteesta Djupsjöbacka pyydettiin Lapin kamariorkesterin päävierailijaksi, jona hän on toiminut syksystä 2019 alkaen. Djupsjöbacka aloitti Vaasan kaupunginorkesterin ylikapellimestarina tammikuussa 2021.

Klassisen ohjelmiston lisäksi Djupsjöbacka on viime vuosina kantaesittänyt lukuisia sävellyksiä muun muassa Jukka Tiensuulta, Veli Kujalalta, Sampo Haapamäeltä ja Mikko Heiniöltä sekä tehnyt konserteissaan yhteistyötä jonglöörien, tanssijoiden ja foley-artistin kanssa. Lokakuussa 2020 Djupsjöbacka ja Suomalainen barokkiorkesteri esittivät Lahden Sibelius-festivaalilla Sibeliuksen musiikkia aikalaissoittimin.

Djupsjöbacka aloitti kapellimestariopinnot vuonna 2012 New Yorkin Metropolitan-oopperan ylikapellimestarin Yannick Nézet-Séguinin opissa. Opintojaan hän jatkoi Sibelius-Akatemian kapellimestariluokalla, josta hän valmistui vuonna 2017. Djupsjöbacka on myös osallistunut Jorma Panulan mestarikursseille.